

Haapaveden kaupunki
Arviointikertomus 2020

SISÄLLYSLUETTELO

1. PUHEENJOHTAJAN KATSAUS	3
2. TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINTA.....	4
3. EDELLISEN VUODEN ARVIOINTIKERTOMUKSEN JOHDOSTA TEHTYJEN TOIMENPITEIDEN ARVIOINTI.....	6
4. TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	9
4.1 Strategiset tavoitteet	9
4.2 Toiminnalliset tavoitteet	9
4.3 Taloudelliset tavoitteet.....	13
4.4 Investoinnit.....	14
5. HENKILÖSTÖ.....	14
6. KUNTAKONSERNILLE ASETETETUT TAVOITTEET	15
7. TALOUDEN TASAPAINOTTAMISTOIMENPITEIDEN ARVIOINTI	15
8. YHTEENVETO.....	16

1. PUHEENJOHTAJAN KATSAUS

Kulunut valtuustokausi on ollut uudistusten ja muutosten kausi. Voisi jopa sanoa, että muutoksia on ollut liiankin kanssa. Jälkikäteen arvioituna muutosten ja eri mielipiteiden yhteensovittamiseen kannattaisi jatkossa käyttää enemmän voimavaroja.

Nykyinen tarkastuslautakuntakin on kehittynyt vuosien aikana ja täsmentänyt tehtäväänsä. Jonkun verran lautakunnassa on ollut vaihtuvuutta, mikä on ymmärrettävää elämäntilanteiden muuttuessa, kun kyseessä on ollut vielä lautakunnan puheenjohtajuus. Tulevalle kaudelle evästän, että toiveena kannattaa pitää sitä, että sama henkilö voi toimia toimissaan koko kauden.

Lautakunta on pitänyt keskimäärin 4 – 5 kokousta vuodessa. Se on vähimmäismäärä tarkastuslautakunnan tehtävien hoidon kannalta, ehkä 1 -2 kokousta enemmän voisi olla tavoitteena tulevalle lautakunnalle.

Jokaisessa arviointikertomuksessa olemme kiinnittäneet huomioita Haapaveden kaupungin alijäämäisyyteen ja asukasluvun vähenemiseen. Näihin tietenkin vaikuttavat vahvasti myös ulkoiset tekijät ja myös tasapainottamistoimenpiteiden kohdistamisessa on kauden aikana ollut erimielisyyttä. Tulevalle kaudelle terveiseni on, isoissa asioissa on syytä edetä valtuustoryhmien kanssa yhteistyössä ja isosta kokonaisuudesta yksityiskohtiin ja valita toteuttamiskelpoisimmat säästökohteet.

Strategisiin tavoitteisiin ja realistiseen talousarvioon kannattaa kiinnittää huomioita. Ne ovat valtuuston keskeisimmät ohjausvälineet muille toimielimille. Tarkastuslautakunnan näkökulmasta myös selkeät ja mitattavat tavoitteet auttavat arviointityössä. Myös tulevan kauden strategian laadinta on syytä aikatauluttaa paremmin. Kuvan kauden strategia hyväksyttiin vasta joulukuussa 2018. Toisaalta se on nyt voimassa vuoteen 2022 saakka, joten uusi valtuusto ja muut toimielimet pääsevät hyvin mukaan seuraavan strategian valmisteluun.

Janne Mäkinen
tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

2. TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINTA

Tarkastuslautakunnan tehtävät on määritelty kuntalain 121 §:ssä.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi;
- 6) valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, tarkastuslautakunnan on arvioitava talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman ja toimenpideohjelman riittävyyttä.

Tarkastuslautakunta kokoontui vuoden 2020 aikana 5 kertaa

Tarkastuslautakunnan kokoonpano arviointivuonna 2020 oli seuraava:

Jäsen

Leila Särkipaju, pj. 25.5. saakka
Janne Mäkinen, jäsen, pj. 25.5. alkaen
Jarmo Viinala, vpj.
Helena Pitkälä, jäsen 25.5. alkaen
Anja Tallgren, jäsen
Tarja Nikumatti, jäsen

Varajäsen

Helena Pitkälä
Jouko Eskola
Sami Keckman
Eila Alila, 25.5. alkaen
Mervi Niemelä
Tauno Hietasarka

Tarkastuslautakunnan puheenjohtajan tehtävää hoiti 30.10.2019 – 25.5.2020 varapuheenjohtaja Jarmo Viinala, koska lautakunnan puheenjohtaja Leila Särkipaju pidättäytyi lautakuntatyöstä esteellisyytensä vuoksi. Hän pyysi eroa tarkastuslautakunnan jäsenyydestä toukokuussa 2020.

Kaupunginvaltuusto valitsi 25.5.2020 uudeksi tarkastuslautakunnan puheenjohtajaksi Janne Mäkisen. Samassa yhteydessä lautakunnan jäseneksi valittiin varavaltuutettu, aikaisempi varajäsen Helena Pitkälän ja hänen varajäseneksi Eila Alilan.

Valtuustokauden alussa tarkastuslautakunnan puheenjohtajana toimi valtuutettu Sami Ritola. Kaupunginvaltuusto myönsi 12.11.2018 hänelle eron tarkastuslautakunnan puheenjohtajuudesta ja valitsi uudeksi puheenjohtajaksi Leila Särkipajun.

Lautakunnan jäsenten seurantavastuut ovat olleet kertomusvuonna seuraavat:

kaupunginhallitus	kaikki jäsenet
rakennus- ja ympäristölautakunta	Janne Mäkinen
perusturvalautakunta	Jarmo Viinala ja Anja Tallgren
kasvatus- ja koulutuslautakunta	Tarja Nikumatti
hyvinvointilautakunta	Helena Pitkälä
kansalaisopiston johtokunta	Tarja Nikumatti
tekninen lautakunta	Janne Mäkinen

Tarkastuslautakunnan jäsen on esteellinen arvioimaan toimintaa, jonka päätöksentekoon osallistuu itse. Jäsenet eivät ole osallistuneet esteellisyyssäännöksistä johtuen arviointiin seuraavilta osin:

Janne Mäkinen	perusturvalautakunta
Jarmo Viinala	kaupunginhallituksen alaisen maatalouden lomatoimi
Helena Pitkälä	ympäristöterveyslautakunta ja rakennus- ja ympäristölautakunta
Tarja Nikumatti	hyvinvointilautakunta
Anja Tallgren	kansalaisopiston johtokunta

Lautakunnan sihteeri

Lautakunnan sihteereinä toimivat tarkastusvuosina 2017 ja 2018 tilintarkastaja JHT, KHT Tapio Raappana ja KTM Jarmo Raati, vuodesta 2019 alkaen 13.3.2020 saakka JHT, KHT Jarmo Raati. 13.3.2020 alkaen tarkastuslautakunnan sihteeripalvelut on tuotettu kaupungin omana toimintana ja sihteerinä toimi tietohallintosihtööri Tarja Ollanketo.

Tilitarkastaja

Tilintarkastusyhteisönä toimi valtuustokauden ajan KPMG Oy Ab, vastuullisena tilintarkastajana tilikausien 2017 – 2019 ajan JHT, KHT Tapio Raappana ja vuoden 2020 osalta JHT, KHT Jarmo Raati.

Tarkastuslautakunnan on myös huolehdittava kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Lautakunta seurasi tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista ja tekee tarvittaessa esityksiä ulkoisen ja sisäisen valvonnan sekä arvioinnin yhteensovittamisesta ja tilintarkastuksen kehittämistä.

Tilintarkastaja on raportoinut tarkastuslautakunnalle

Sidonnaisuuksien valvonta

Valtuustokauden alussa tuli uuden kuntalain myötä uutena velvollisuutena sidonnaisuuksien ilmoittaminen. Kaupunginhallituksen ja maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettuja tehtäviä hoitavan toimielimen jäsenten, valtuuston ja lautakunnan puheenjohtajien ja varapuheenjohtajien, kunnanjohtajan, pormestarin ja apulaispormestarin sekä kunnanhallituksen ja lautakunnan esittelijän on tehtävä sidonnaisuusilmoitus johtotehtävistään sekä luottamustoimistaan elinkeinotoimintaa harjoittavissa yrityksissä ja muissa yhteisöissä, merkittävästä varallisuudesta sekä muistakin sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä luottamus- ja virkatehtävien hoitamisessa. Ilmoitus tulee tehdä kaikkien ilmoitusvelvollisten, vaikka ei olisi mitään erikseen ilmoitettavaa.

Tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu valvoa sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista. Lautakunta käsitteli useita kertoja vuoden aikana ja saattoi valtuustolle tiedoksi tilikaudella 2020 sidonnaisuuksissa tapahtuneet muutokset. Viimeisin tiedoksianto kaupunginvaltuustolle tehtiin helmikuussa 2021. Evästyksenä tulevalle kaudelle ja uudelle tarkastuslautalle on, että ilmoituksen tekeminen ohjeistetaan hyvin ja ilmoitusvelvollisia neuvotaan niiden tekemisessä, jotta ne tulee kaikkien velvollisten tehtyä määrätyssä ajassa.

3. EDELLISEN VUODEN ARVIOINTIKERTOMUKSEN JOHDOSTA TEHTYJEN TOIMENPITEIDEN ARVIOINTI

Tarkastuslautakunnan hyväksymä arviointikertomus vuodelta 2019 annettiin tiedoksi kaupunginvaltuustolle 25.5.2020 § 23 ja päätetty saattaa hallituksen tiedoksi toimenpiteitä varten. Kaupunginhallitus on käsitellyt ja antanut vastineen kokouksessaan 28.9.2020. Kaupunginhallituksen vastine on käsitelty tarkastuslautakunnassa 14.12.2020 ja annettu tiedoksi kaupunginvaltuustolle 22.2.2021.

Arviointikertomukseen sisältyi mm. seuraavia havaintoja, joihin pyydettiin kaupunginhallituksen kannanottoa.

Arviointikertomuksessa esitetty havainto on numeroidulla luettelolla ja siihen kursivilla kaupunginhallituksen antama vastaus.

1. Tarkastuslautakunta rohkaisee monipuolistamaan jäähallin toimintaa eri ikäryhmille.

Kehittämistarve ja eri yhteisöjen kanssa tehtävä yhteistyö on tunnistettu. Yleisövuoroja on jäähallissa tarjolla arkipäivisin. Yleisövuoroille ei ole annettu ikärajoitteita.

2. Sairauspoissaolosten määrä oli vuonna 2019 14 092 päivää, joka on kasvanut 2 339 päivällä edellisvuodesta. Tarkastuslautakunta pitää huolestuttavana, että määrä on kasvanut noin 20 % vuoden aikana.

Haapaveden kaupungin henkilöstömäärä on noussut vuoden 2019 alusta (+30 vakituista työntekijää), kun Sosiaali- ja terveystieteiden Helmi tuottaa Pyhännälle myös sosiaalipalvelut. Tämä on aiheuttanut luonnollisesti myös sairauspoissaolosten nousua.

Yhteistyötä kehitetään aktiivisesti työterveyspalvelujen tuottajan Terveystalon kanssa. Vuonna 2020 on aloitettu esimiesten työkykyjohtamisen koulutus, kehitetty Tyky-etuuksia, toteutettu aktiivisesti työnohjausprosesseja sekä aktiivisen tuen mallia. Lisäksi haetaan työelämän kehittämishanketta yhteistyössä lähikuntien kanssa. Koronasta huolimatta arvioidaan, että sairauspoissaolosten määrä on kääntynyt vuonna 2020 laskuun.

3. Konsernin osalta asetettuja tavoitteita ei pääosin saavutettu.

Konsernin taloudelliset haasteet ovat merkittävät. Konsernille asetetuista viidestä tavoitteesta ainoastaan yksi täyttyi vuonna 2019 (konsernin vuosikateprosentti poistoista). Konsernin talousluvut olivat kuitenkin kääntyneet parempaan suuntaan vuonna 2019.

Tavoitteista konsernin toimintatuotot/toimintamenot ja konsernin suhteellinen velkaantuneisuusprosentti olivat lähestymässä tavoitetasoaan. Vuosi 2020 on koronan vuoksi todennäköisesti heikentämässä konsernin talouslukuja ja tavoitteet karkaavat jälleen kauemmaksi.

4. Kaupungin pitkään jatkuneeseen alijäämäkehitykseen tulee kiinnittää erityistä huomiota ja talouden tasapainottamistoimenpiteiden seurantaan ja vaikutusten arviointiin tulee varata riittävät resurssit, jotta talous saadaan tasapainoon riittävän ajoissa. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että käytäntöön viedään tarvittavat rakenteelliset uudistukset, millä luodaan pitkäaikaisia säästöjä kuntataloudelle kaupungin vetovoimatekijät huomioiden.

Valtuusto on päättänyt monivuotisesta tasapainotusohjelmasta syksyllä 2019 ja linjannut perusteista kyläkoulujen lakkauttamiseksi toukokuussa 2020.

Nämä säästötoimenpiteet eivät vielä riitä talouden tasapainottamiseksi. Verotulopohjaa on lisäksi vahvistettava. Päättetyt ja valmisteilla olevat tuulivoimapaistot ovat merkittävä lisä Haapaveden kaupungin tulopohjaan kiinteistöverojen ja lupamaksujen kautta. Pelkästään kiinteistöverojen arvioidaan olevan valmisteilla olevien 100 tuulivoimalan kautta n. 40 miljoonaa euroa elinkaarensa aikana.

5. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota, että Haapaveden kaupungin ulkoisen ja sisäisen julkisuuskuvan parantaminen kehittää paikkakunnan kiinnostavuutta, mihin jokaisen asukkaan ja luottamushenkilön tulee kiinnittää huomiota puheillaan ja teoillaan.

Haapaveden kaupungin julkisuuskuvan parantaminen lähtee liikkeelle meistä kaikista. Haapavesi on erinomainen paikka elää ja yrittää. On osittain ymmärrettävää, että viime vuosien negatiiviset uutiset Haapavedellä koskien työpaikkojen vähentämistä ovat latistaneet kaupunkilaisten mielialaa. Nyt näköpiirissä kuitenkin on merkittäviä investointeja ainakin Nordfuelin ja tuulivoimayhtiöiden toimesta. Nämä positiiviset päätökset on käännettävä positiiviseksi ilmapiiiriksi koko Haapavedellä. Lisäksi Haapaveden-Siikalatvan seudun työttömyysaste on koko maakunnan alhaisin. Voidaan siis todeta, että kokonaistilanne Haapavedellä on varsin hyvä ja varsinkin tulevaisuus näyttää positiiviselta.

Asukasmäärän vähentyminen on jatkunut vuonna 2020. Asukasmäärä oli vuoden 2020 päättyessä 6 670 (v.2019 6 761).

4. TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

4.1 Strategiset tavoitteet

Kaupungin strategia vuosille 2018 - 2022 hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 10.12.2018. Talousarviossa on esitetty strategiasta johdetut tavoitteet, joiden toteutumisen arviointia on tehty mahdollisuuksien mukaan ao. toimialan tarkastelun yhteydessä. Vuoden 2020 talousarvio on hyväksytty valtuustossa 16.12.2019.

Yleisenä tavoitteena oli mm. asukasluvun kääntyminen nousuun. Asukasluku oli vuoden lopussa 6 670. Asukasluvun vähennys oli 91 henkilöä vuonna 2020. Edellisvuonna vähennys oli 94 henkilöä. Asukaslukutavoite vuonna 2020 on ollut 6800. Haapaveden asukasluku on ollut laskeva pitkään. Esimerkiksi vuodesta 1994 lähtien asukasluku on vähentänyt 1694 henkilöllä. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että asukasluvun vähenemistä ei ole saatu pysäytettyä.

Tavoitteena oli myös se, että talouden tasapainotuksella päästään siihen, että velkaantuminen pysähtyy. Kaupungin suhteellinen velkaantumisaste vuonna 2020 oli 63,42 % suluissa edellisen vuoden vastaava luku (57,88 %). Suhde on heikentynyt 5,54 %.

Lisäksi tavoitteina oli se, että kaupungin vuosikate on positiivinen ja se riittää investointeihin. Vuosikate 2020 oli 3,2 milj. euroa ja nettoinvestoinnit 7,6 milj. euroa. Vuosikate ei riitä investointeihin. Perusoletus on, että tulorahoitus on riittävä, jos vuosikate on vähintään käyttöomaisuuden poistojen suuruinen. Suunnitelman mukaiset poistot olivat 1,4 milj. euroa eli tulorahoitus ei ole riittävällä tasolla. Tarkastuslautakunta pitää huolestuttavana korkeaa suhteellista velkaantuneisuutta.

4.2 Toiminnalliset tavoitteet

Kaupunginhallitus

Kaupunginhallituksen alaisista toiminnoista lautakunnan painopistealueena on ollut yleishallinto.

Yleishallinto

Yleishallinto käsittää kaupunginvaltuuston, kaupunginhallituksen, kaupunginhallituksen alaiset projektit, talouspalvelut, toimistopalvelut, it-palvelut, henkilöstöhallinnon, henkilöstöruokailun, TYKY-toiminnan, henkilöstön työterveyshuollon, elinkeinoelämän kehittämisen, verotuksen, joukkoliikenteen ja muun yleishallinnon.

Maatalouden lomatoimi

Haapaveden kaupunki huolehtii myös Oulaisten ja Raahen kaupunkien lomituspalveluista. Lomatoimen muutetun talousarvion toimintatuotot olivat 2 836 tuhatta euroa ja toteuma 2 841 tuhatta euroa. Toimintamenojen toteuma oli -2 831 tuhatta euroa ja toteuma 99,84 % talousarvioon nähden.

Vuonna 2020 lomitettujen päivien määrä oli 12.134 päivää, se väheni 292 päivää edellisestä vuodesta, lomaoikeutettujen maatalousyrittäjien määrä oli 255, missä on vähennystä 17 henkilöä. Vakituksia maatalouslomittajia on 47 työntekijää. Tilikaudella 2020 lomituspäiviä oli 12.134 kpl, kun 2019 päiviä oli 12.426 ja 2018 12.154 kpl.

Rakennus- ja ympäristölautakunta

Hoidettu ympäristö luo viihtyisyyttä ja nostaa kaupungin positiivista mielikuvaa. Lautakunnan tulee kiinnittää suurempaa huomiota antamiensa siivouskehotusten noudattamiseen ja toteuttamiseen. Toimintatulot olivat talousarviossa 72 tuhatta euroa ja toteuma 136 tuhatta euroa. Toimintamenot olivat talousarviossa -94 tuhatta euroa ja toteuma -117 tuhatta euroa, eli toteumaprosentti on 124 %.

Myönnettyt rakennusluvut olivat vuonna 2020 84 kpl (63) ja toimenpideluvat 41kpl (72).

Perusturvalautakunta

Sosiaali- ja terveyspiiri Helmen tavoitteena on ollut toimia peruspalveluiden tuottajana alueellaan (Haapavesi ja Pyhäntä). Haapaveden kaupunki on tuottanut yhteistoimintasopimuksen mukaisesti terveys- ja sosiaalipalvelut Pyhännän kunnalle 1.1.2019 alkaen. Perusturvalautakunnan investointitoteuma oli 285 tuhatta euroa ja talousarvion mukainen määrä 338 tuhatta euroa. Investoinnit koskevat muun muassa järjestelmien uudistamista. Kaikki vuodelle 2020 suunnitellut investoinnit eivät toteutuneet.

Haapaveden kaupungilla vastaanottokäynnit (sis. päivystyksen) ovat 11 956 (edellisenä vuonna 14 680). Nettona perusturvalautakunnan talous on pysynyt muutetussa talousarviossa toteuman ollessa 101,25 %. Toimintatulot ylittivät talousarvion ollen 10 123 tuhatta euroa (TA 9 068). Toimintamenojen toteuma oli -37 342 tuhatta euroa ja ylitti talousarvion (TA -35 951).

Koronaviruspandemian kustannusvaikutus on ollut noin 0,5 milj. euroa, mikä näkyy varsinkin laboratorion lisääntyneissä kustannuksissa, suojavarusteiden hankintakuluissa ja osittain henkilöstökulujen lisäyksenä. Erikoissairaanhoidon alitus on noin 0,4 milj. euroa arvioidusta. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota, että hoitovelan purkuun tulee varata riittävät resurssit. PPSHP:n sairaalahankekokonaisuus aiheuttaa maksuosuuksien kasvun jatkossa.

Kasvatus- ja koulutuslautakunta

Kasvatus- ja koulutuslautakunnan toimintakate oli -12 613 tuhatta euroa ja talousarviototeuma 94,31 %. Toimintatuottoja kertyi arvioitua enemmän yhteensä 667 tuhatta euroa.

Syntyneiden määrä oli Haapavedellä 75 lasta (Vuonna 2019: 58). Kaupunginvaltuusto päätti joulukuussa 2020, että Vajusjärven koulu lakkautetaan syksyllä 2021 oppilasmäärän laskusta johtuen. Perusopetuksen oppilasmäärä oli syksyllä 2020 950 oppilasta. Kaupunginvaltuusto teki toukokuussa 2020 päätöksen kouluverkon säilymiseen oppilasmäärärajoista. Koulun säilymiseen sovelletaan 40 oppilaan oppilasmäärärajaa.

Valtio tuki koronaepidemian johdosta lisäämällä valtionavustuksia perusopetukseen, lukioon ja varhaiskasvatukseen. Kaupunki sai avustuksia noin 0,2 milj. euroa. Avustuksia käytettiin muun muassa rekrytointeihin ja lisäämällä opetusta ja tukiopetusta. Opetushallitus on myöntänyt korona-avustusta yhteensä 128 tuhatta euroa. Lisäksi esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin saatiin 20 tuhatta euroa. Kerhotoimintaan avustusta myönnettiin 7 tuhatta euroa.

Uuden yläkoulun rakentaminen alkoi vuonna 2020. Rakennustyöt ovat edenneet suunnitelman mukaan aikataulussa. Tarkastuslautakunta pitää positiivisena, että kaupungilla on tulevaisuudessa tarjota oppilaille hyvät koulutilat, mikä lisää kaupungin vetovoimaisuutta lapsiperheiden keskuudessa.

Oppilasmäärä oli alakouluissa 631 oppilasta (TA 637) ja yläkouluissa 319 oppilasta (TA 313). Ylä- ja alakoulun osalta jäätin hieman tavoitetasosta.

Kansalaisopiston johtokunta

Jokihelmen opiston tehtävänä on ihmisten oppivan ja aktiivisen elämäntavan, rikkaan ja monikulttuurisen elämän edistäminen, kulttuurin kasvamisen tukeminen, yksilöiden ja yhteisöjen elinvoiman ja hyvinvoinnin vahvistaminen sekä alueen yhteisöllisten voimavarojen edistäminen. Toimintaa ohjaavat laki vapaasta sivistystyöstä, opiston yhteissopimus, ylläpitämislupa ja opiston strategia.

Jokihelmen opisto on Haapaveden kaupungin ylläpitämä tulosyksikkö. Opiston ylläpitäjä ja isäntäkunta on Haapaveden kaupunki. Kärsämäki, Merijärvi, Oulainen, Pyhäntä ja Siikalatva ovat sopimuskuntia. Vapaan sivistystyön opetuksessa kaikki tavoitteet pääosin saavutettiin. Opiskelijoiden määrä alitti tavoitteen.

Jokihelmen opiston talouden toteuma poikkesi talousarviosta nettona 22 tuhannella eurolla, mikä oli pääosin muutetun talousarvion mukainen. Tuloissa ei ole mukana valtionosuudet, joita on vuodelle 2020 maksettu 0,7 milj. euroa. Koronaepidemian seurauksena säästötoimenpiteenä kursseja jouduttiin vähentämään ja järjestämään osittain etänä. Haapaveden osuus Jokihelmen opiston toiminnasta vuonna 2020 oli 163 tuhatta euroa, joka on lähes 20 tuhatta euroa alle arvioitua.

Määrätavoitteet ovat toteutuneet seuraavasti:

Kansalaisopiston johtokunta	TP 2020	TP 2019	TA 2020	Tot.aste
Tavoitteet ja tunnusluvut				
Vapaan sivistystyön opetus				
Tunnit	14.289	17.573	18.500	80,3 %
Opiskelijat	4.005	4.490	5.300	75,5 %
Kurssilaiset	7.753	11.327	13.000	103,8 %
Taiteen perusopetus				
Tunnit	2.725,00	3.302,00	3.000	90,8 %
Opiskelijat	590	596	580	98,5 %
Oppitunnin hinta, brutto €	93,36	83,09	78,02	119,6 %
Oppitunnin hinta, netto €	35,89	41,10	38,95	92,14 %

Hyvinvointilautakunta

Hyvinvointilautakuntaan on sisältyneet kuluvan valtuustonkauden alusta lähtien kirjastopalvelut, liikuntapalvelut, kulttuuripalvelut, työllistämispalvelut ja terveyden edistäminen. Koronaepidemian johdosta toiminta on supistunut ja vaikuttanut negatiivisesti kävijämääriin kaikilla osa-alueilla.

Liikuntapalvelut tuottavat kuntalaisille vapaa-aikapalveluita eri muodoissa. Palveluihin kuuluu ulkoliikunta-alueet, liikunta-, uimahalli- ja jäähallitoiminta. Vaikuttavuustavoitteet toteutuivat pääosin, sillä uimahallin kävijämäärä on pysynyt ennallaan. Tarkastuslautakunta rohkaisee monipuolistamaan jäähallin toimintaa eri ikäryhmille. Uimahalli oli kesällä auki kuusi viikkoa kauemmin kuin vuosi sitten vastaavana aikana, mikä on vaikuttanut kustannuksiin. Käyttöastetta ei saavutettu koronaepidemian aiheuttaman kävijämäärän laskun vuoksi. Toimintatulot olivat 442 tuhatta euroa (TA 615) ja toimintamenot -2 612 tuhatta euroa (TA -2 684). Toteumaprosentti nettona oli 104,85 %.

Kulttuuritoimi tuottaa kuntalaisille monenlaista kulttuuritoimintaa yhteistyössä erilaisten toimintaryhmien, yhdistysten ja yhteisöjen kanssa. Kulttuuritoimi ohjaa lapset ja nuoret harrastusten ja kulttuuritoiminnan pariin. Toimintatulot laskivat edellisvuodesta ja jäivät talousarviosta 46 tuhatta euroa. Toimintakate oli -128 tuhatta euroa ja parani edellisvuodesta 84 tuhatta euroa. Tapahtumia ei päästy järjestämään normaaliin tapaan koronaepidemiasta johtuen.

Tekninen lautakunta

Teknisen toimen tehtävänä on tuottaa taloudellisesti ja tehokkaasti laadukkaita palveluja, jonka tavoitteena ovat turvalliset ja viihtyisät toimitilat kaupungin henkilöstölle ja käyttäjille sekä toimivan infrastruktuurin että vetovoimaisen ympäristön.

Kiinteistötoimessa hoidetaan kiinteistöjen kunnossapitoon, turvallisuuden ja erityisesti ilmanvaihdon toimivuuden ajantasaistaminen. Tulosalueella hoidetaan lisäksi kaupungin omien kiinteistöjen toiminta ja kunnossapito. Palvelutyönä tehdään Haapaveden Teollisuuskiinteistöt Oy:lle sen hallinnoimien kiinteistöjen huolto- ja kunnossapito. Toimintaan on kuulunut myös hallintokunnilta erikseen tilatut palvelutehtävät.

Koko lautakunnan taloudellinen toteuma nettona toteutui arvioitua parempana. Toimintakate oli vuonna 2020 yhteensä 122 tuhatta euroa (TA -412). Kustannusten alittuminen on johtunut pääosin asiantuntijapalvelujen ostojen vähentymisestä, vähälumisen talven tuomista säästöistä sekä sähkö- ja lämmityskulujen laskusta.

4.3 Taloudelliset tavoitteet

Tulos- ja rahoituslaskelman tunnusluvut	2017	2018	2019	2020
Vuosikate euroa/asukas	458	44	146,5	485
Vuosikate % poistoista	113,49	18,18	63,33	237,80
Investointien tulorahoitus %	112,63	16,88	112,63	41,82
Kassan riittävyys, pv	50	46	45	45

Perusoletus on, että tulorahoitus on riittävä, jos vuosikate on vähintään poistojen suuruinen. Vuosikate/poistot oli 237 %, mikä riittää poistojen kattamiseen. Tunnusluku on vahvistunut edellisestä tilinpäätöksestä. Investointien tulorahoitus on kehittynyt positiivisesti ja kassan riittävyys pysynyt edellisvuoden tasolla. Kokonaisuutena talous on kehittynyt tunnuslukujen valossa positiivisesti vuoden aikana. Seuraavassa taulukossa on esitetty taseen keskeisimmät tunnusluvut.

Taseen tunnusluvut	2017	2018	2019	2020
Omavaraisuus %	34,92	34,62	34,19	33,10
Suht.velkaantuneisuus %	67,07	64,93	57,88	63,42
Kertynyt yli/alijäämä €/asukas	718	531	453	740
Lainat/asukas	4387	4120	4056	4684

Konsernilainakanta on 6.459 euroa/asukas (2019 TP 5.543 euroa/asukas)

Peruskunnan vieras pääoma oli 41.46 milj. euroa (35,97)

Konsernissa vastaavat luvut olivat 58,6 milj. euroa (51,2)

Kaupungin tilinpäätöksessä 2020 vuodelta sivulla 78 alkaen on esitetty yhteenvedo määrärahojen toteutumisesta sitovuustasolla. Merkittävin talousarvion ylitys tapahtui kaupunginhallituksella yhteensä 101 tuhatta euroa.

Tarkastuslautakunta kiinnittää erityistä huomiota alhaiseen omavaraisuusasteeseen. Alle 50 % omavaraisuusaste tarkoittaa kuntataloudessa olennaista velkarasitetta. Tarkastuslautakunta pitää huolestuttavana myös korkeaa suhteellista velkaantuneisuutta, joka on heikentynyt edellisvuoden vastaavasta ajankohdasta 5,54 %.

4.4 Investoinnit

Talousarviossa oli investointeihin varattu nettona 6,6 milj. euroa ja niihin käytettiin 7,8 milj. euroa. Vuoden 2020 suurimpia investointeja oli Uusi koulu 7,3 milj. euroa (TA 5,6 milj. euroa) ja IT-hankinnat 0,3 milj. euroa (TA 0,3 milj. euroa)

Kokonaisuutena investointitarpeisiin on suhtauduttu tiukemmin. Haapaveden kaupunki ulkoisti talous- ja henkilöstöhallinnon palveluita aiempina vuosina. Perusturvalautakunta on uudistanut tietoliikenteeseen ja tietokoneohjelmiin liittyviä hankintoja, joissa päivitetään järjestelmiä lakisääteisten vaatimusten mukaiseksi. Uuden koulun talousarvioylitys on johtunut pääosin alkuperäistä aikataulua nopeammasta toteutuksesta. Tarkastuslautakunta huomioi arviossaan, että uuden koulun kokonaisbudjetti ei ole muuttunut alkuperäisestä 15,52 miljoonasta eurosta.

5. HENKILÖSTÖ

Henkilöstöä koskevat tavoitteet ovat muun muassa:

- Kaupungin henkilöstön sairauspoissaolojen vähentäminen sekä työntekijöiden hyvinvoinnin ja työssäjaksamisen lisääminen

Haapaveden kaupungin kuluksi kirjatut palkat vuonna 2020 olivat 30,3 miljoonaa (ed. vuonna 30,2 miljoonaa). Henkilöstökulujen osuus kaikista toimintakuluista on 49 %. Konsernilla on 740 työntekijää. Henkilöstömäärä väheni viidellä henkilöllä edellisvuodesta. Tarkastuslautakunta pitää positiivisena, että sairauspoissaolot ovat vähentyneet 3 487 päivää, mikä on jopa 25 % vähemmän kuin edellisvuonna. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että henkilöstösaatavuus on riittävällä tasolla hoitohenkilöstön ja maatalouslomittajien osalta.

6. KUNTAKONSERNILLE ASETETUT TAVOITTEET

Tavoitteet (talousarvio)

Konsernin johdolle asetetut tavoitteet toteutuivat seuraavasti:

Konsernijohdon tavoitteet	TA 2020	TP 2020	TP 2019
Konsernin toimintatuotot/toimintamenot	yli 50 %	47,14	42,44
Konsernin vuosikate % poistoista	yli 80 %	167,43	99,80
Konsernin omavaraisuusaste %	yli 38 %	24,8	24,7
Kons. Suhteellinen velkaantuneisuus %	alle 45 %	68,5	62,9
Konsernin korolliset lainat/asukas	alle 4000	6459	5543
Konsernijohdon raportointi valtuustolle	2 kertaa/ vuosi		

Kaupunkikonsernille asetettuja tavoitteita ei pääosin saavutettu. Vuosikateprosentti poistoista on saavuttanut tavoitteen.

Konsernin strateginen tavoite on, että talous on pitkäjänteisesti tasapainossa ja ettei konsernitaseessa ole alijäämää. Konsernin ylijäämä on 2,4 milj. euroa ja konsernitaseessa ei ole alijäämää tilikauden tuloksen siirron jälkeen.

Lisäksi konserniyhtiöistä on asetettu erikseen tavoitteet seuraaville: Kiinteistö Oy Haapa-asunnot, Haapaveden Energia Oy, Haapaveden Teknologiakylä Oy. Kaupungin ja tytäryhtiöiden välistä yhteistyötä on tiivistetty, jotta konserni saavuttaa yhteistoiminnan kautta parhaan mahdollisen hyödyn. Haapaveden Teknologiakylä Oy sulautui osaksi Haapaveden Teollisuuskiinteistöt Oy:tä alkuvuonna 2021.

7. TALOUDEN TASAPAINOTTAMISTOIMENPITEIDEN ARVIOINTI

Jos kaupungin taseessa on kattamatonta alijäämää, tarkastuslautakunnan on arvioitava talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman ja toimenpideohjelman riittävyyttä.

Haapaveden kaupungin kumulatiivinen ylijäämä on 3,1 milj. euroa 31.12.2020 tilinpäätöksessä. Vuoden 2020 tulos on 1,9 milj. euroa ylijäämäinen. Tilikauden tuloksen siirron jälkeen kumulatiivinen ylijäämä on noin 5,0 milj. euroa.

Kaupungilla ei ole alijäämän kattamisvelvoitetta.

8. YHTEENVETO

Kaupungin tilikauden ylijäämä on yhteensä 1,9 milj. euroa, jonka kaupunginhallitus esittää siirrettäväksi omaan pääomaan. Huomioitavaa kuitenkin on, että talouden tasapainottamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota tulevina vuosina ylijäämäisestä tuloksesta huolimatta. Koronapandemian seurauksena saadut ylimääräiset avustukset ja tuet ovat pääosin kertaluonteisia. Konsernin tilikauden ylijäämä on 2,4 milj. euroa ja konsernitaseessa on ylijäämää tilikauden tuloksen siirron jälkeen 2,3 milj. euroa. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota, että tulos on poikkeuksellinen ja tulosta paransi useat kertaluontoiset erät.

Kaupungin talouskehitykseen tulee kiinnittää huomiota ja talouden tasapainottamistoimenpiteiden seurantaan ja vaikutusten arviointiin tulee varata riittävät resurssit, jotta talous saadaan tasapainoon riittävän ajoissa. Tarkastuslautakunta korostaa, että koronapandemian seurauksena saadut tuet ovat väliaikaisia ja säästötarve on edelleen olemassa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että Haapaveden kaupungin asukasluku on laskenut 6 761 kuntalaisesta 6 670 kuntalaiseen. Huomionarvoista on, että viimeisen 30-vuoden aikana Haapaveden asukasluku on vähentynyt 1 520 asukkaalla.

Kaupunki ei ole pystynyt negatiivista väestönkehitystä pysäyttämään. Väestönkehitys on ollut yleisen kehityksen mukainen, mutta parantuneen suhdannekehityksen ja odotettavissa olevat kaupungin kehityshankkeiden odotetaan vaikuttavan positiivisesti kuntalaisten määrään. Asunto- ja tonttitarjonnassa tulee olla myös kapasiteettia uusille asukkaille.

Kuntalaisten väkimäärän vähentyminen tulee huomioida hallinnossa ja kaupungin hallintorakenteessa. Kaupungin tulee käyttää tarveharkintaa asuinkiinteistöjen investoinneissa muuttuneiden olosuhteiden ja kysynnän laskun vuoksi.

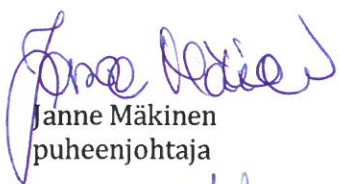
Yritysten positiivisen toimintaympäristön kehittämiseen tulee kiinnittää huomiota. Keskeinen kehityskohde uusien työpaikkojen luomisessa on yritysten toimintaympäristön parantaminen ja uusien yritysten saanti paikkakunnalle. Olemassa olevia yrityksiä alkaa tulla ajallisesti elinkaarensa päähän.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota, että Haapaveden taajaman siisteyteen on panostettu, mutta rakennus- ja ympäristölautakuntaa kehoitetaan valvomaan antamiensa kehotusten täytäntöönpanoa määräaikaan mennessä. Kaupungin työllisyyskehitys on ollut negatiivista ja työttömien määrä on kasvanut. Tarkastuslautakunta huomio, että haastavasta vuodesta huolimatta asukkaat ovat noudattaneet pääosin hyvin koronapandemiaan liittyviä sääntöjä ja ohjeistuksia.

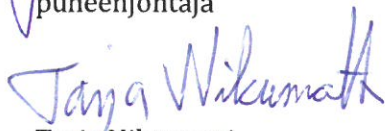
Tarkastuslauta saattoi edellisen arviointikertomuksen vastaukset valtuustolle tiedoksi helmikuussa 2021. Tarkastuslautakunta suosittelee, että kaupunginhallitus antaisi jatkossa vastineensa tiedoksi lautakunnan lisäksi valtuustolle jo tulevana syksynä. Tällöin ne ovat valtuuston käytettävissä jo aiemmin ja voidaan huomioida seuraavaan vuoden talousarvion käsittelyssä.

Tarkastuslautakunta on arviointikertomuksessa merkinnyt **lihavoituna** ne kohdat, joihin erityisesti tulee ottaa kantaa ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin. Tarkastuslautakunta edellyttää, että kaupunginhallitus antaa selvityksen tarkastuslautakunnalle syyskuun loppuun mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt tarkastuslautakunnan esittämistä toimenpiteistä.

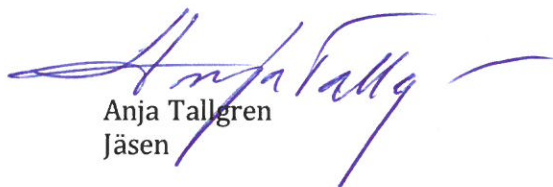
Haapavedellä 4. päivänä toukokuuta 2021



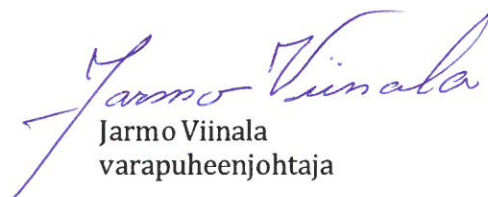
Janne Mäkinen
puheenjohtaja



Tarja Nikumatti
Jäsen



Anja Tallgren
Jäsen



Jarmo Viinala
varapuheenjohtaja



Helena Pitkälä
Jäsen